

19.4.2022

Viðtakandi:

Austurbrú – Samband sveitarfélaga á Austurlandi
Jóna Árný Þórðardóttir
Tjarnarbraut 39e,
700 Egilsstaðir

Efni: Umsög Minjasafns Austurlands og Tækniminjasafns Austurlands um kynningartillögur að svæðisskipulagi Austurlands 2022-2044. Mál nr. 64/2022 Birt: 21.03.2022.

Fyrir hönd Minjasafns Austurlands á Egilsstöðum og Tækniminjasafns Austurlands á Seyðisfirði fögnum við framkominni kynningartillögu að svæðisskipulagi Austurlands 2022-2044. Tillagan er metnaðarfull og auðséð að mikil vinna liggur að baki henni. Að því sögðu viljum við koma á framfæri athugasemdum við hlut safna og koma með tillögur að úrbótum.

Um söfn á Austurlandi:

Á Austurlandi eru fjögur viðurkennd söfn samkvæmt safnalögum: Minjasafn Austurlands á Egilsstöðum, Tækniminjasafn Austurlands á Seyðisfirði, Sjóminjasafn Austurlands á Eskafirði og Minjasafnið á Bustarfelli í Vopnafirði. Öll hafa þau uppfyllt ströng skilyrði Safnaráðs til að hljóta viðurkenninguna. Söfn á Austurlandi, með viðurkenndu söfnin fjögur í broddi fylkingar, eru vörsluaðilar menningararfs svæðisins. Þau eru jafnframt tenging fjórðungsins við íslenskan og erlendan safnaheim og íslensku höfuðsöfnin þrjú (Þjóðminjasafn Íslands, Listasafn Íslands og Náttúruminjasafn Íslands). Auk þess að varðveita menningararfinn stunda söfnin margvíslega miðlun, halda úti metnaðarfullum sýningum, standa fyrir fjölbreyttum viðburðum, taka á mótí skólahópum af öllum skólastigum og eru eftirsóknarverðir áfangastaðir fyrir heimfólk og gesti. Söfnin er því gríðarlega mikilvægar stofnanir sem styrkja sjálfsmynd íbúa og efla staðarvitund þeirra.

Hlutur safna í kynningartillögunni:

Í stefnu um menningarlíf í kynningartillögu að svæðisskipulagi fyrir Austurland eru tilgreind sex markmið. Ekkert þeirra snýr beint að söfnum og safnatengdri starfsemi þó minnst sé á söfn í framhjáhlapi í tveimur þeirra (Ý.1 og Ý.2). Komið er inn á mikilvægi þess að gera gögn um menningararf Austurlands aðgengilegan, að stuðlað verði að rannsóknum á honum og unnið að menningarverkefnum sem draga fram áhugaverða þætti í menningararfleifð (Ý.3). Ekkert er þó minnst á söfn í því sambandi þó augljóst sé að þau myndu gegna lykilhlutverki í öllum

Þessum þáttum sem vörsluaðilar menningararfs svæðisins. Í skýringum við stefnu um menningarlíf er minnst á ýmsar menningarstofnanir, nokkrar tilgreindar sérstaklega og mikilvægi þeirra tíundað en ekki eitt einasta safn tilgreint sérstaklega í því samhengi. Í skýringum við stefnu um minjar og sögu (bls. 48) er nefnt að mikilvægt sé að söfn séu í stakk búin til að varðveita og sýna fornminjar sem finnast í landshlutanum en þess má geta að samkvæmt lögum um menningarminjar skal varðveita forngripi á Þjóðminjasafni Íslands. Ekki virðist vera gerður greinamunur á viðurkenndum söfnum, safnvísnum, sýningum og setrum en eðli þeirra, hlutverk og starfsemi eru mjög mismunandi. Þá má nefna að ekki er eina einustu ljósmynd frá söfnum fjórðungsins að finna í tillögunni.

Tillögur

Full ástæða er til að undirstrika mikilvægi viðurkenndra safna og annarrar safnastarfsemi á Austurlandi með meira afgerandi hætti og gefa þeim meira vægi og skilgreindara pláss í svæðisskipulaginu en gert er í kynningartillögunni. Í því sambandi gerum við eftirfarandi tillögur:

→ Lagt er til að söfn fái sinn sess í lýsingunni á kafla 6.2 (Listir og menning, bls 109) þannig að orðinu söfn sé bætt inn í lokasetningu hennar: „...menningarmiðstöðvar, **söfn** og menningarhátíðir verða efldar.“

→ Lagt er til að einu markmiði varði bætt við stefnu um menningarlíf þar sem fjallað verði sérstaklega um safnastarfsemi í fjórðungnum undir yfirskriftinni *Viðurkennd söfn og önnur safnatengd starfsemi eflist* (í samræmi við markmið Ý.2: Menningarmiðstöðvar eflist). Lagt er til að í hinu nýja markmiði felist að:

- Viðurkennd söfn á Austurlandi verði eflð og rekstur þeirra tryggður þannig að þau geti staðið vörð um menningararf svæðisins og sinnt af metnaði öllum grunnþáttum safnstarfs, þ.e. söfnun, varðveislu, skráningu, rannsóknum og miðlun. Þannig munu söfnin einnig eflast sem áhugaverðir og eftirsóknarverðir áfangastaðir og styrkjast sem fræðslustofnanir sem skólar á öllum skólastigum geti nýtt sér í kennslu.
- Stuðlað verði að því að söfn á Austurlandi geti varðveitt menningararf fjórðungsins með öruggum hætti með því að tryggja þeim viðunandi húsnæði sem uppfyllir kröfur um varðveislu menningarminja.
- Leitað verði leiða til að jafna aðgengi barna og ungmenna að söfnum (og öðrum menningarstofnunum) í fjórðungnum með því að tryggja að fjarlægðir séu ekki fyrirstaða þegar kemur að heimsóknum skóla á söfn.
- Sveitarfélög á Austurlandi setji sér stefnu í málefnum safna (sem getur verið hluti af stærri menningarstefnu).
- Samstarf milli safna á Austurlandi verði aukið á öllum sviðum til að auka samlegðaráhrif, efla þau og styrkja.

→ Lagt er til að mikilvægi viðurkenndra safna á Austurlandi sem menningar-, rannsókn- og fræðslustofnana verði tíundað í skýringum við stefnu um menningarlíf (bls. 112), svo og mikilvægi allra safna, sýninga og setra sem áfanga- og afþreyingarstaða fyrir heima- og ferðafólk á Austurlandi.

Niðurlag

Söfn spila stórt hlutverk þegar kemur að því að byggja upp sterk og eftirsóknarverð samfélög. Víða á landinu eru dæmi um hvernig öflug söfn og vel heppnuð uppbygging safnasvæða hefur orðið til þess að bæta ímynd staða, styrkja sjálfsmynd íbúa og skapa sterka ferðamannasegla. Má þar nefna Siglufjörð og Síldarminjasafnið sem dæmi. Austurland ætti að leggja metnað í að standa vörð um það fjöregg sem safnaflóra Austurlands er með því að leggja áherslu á að efla og styrkja bæði innra og ytra starf þeirra. Ávinningurinn af því er margvíslegur og margt af því samræmist öðrum markmiðum sem sett eru fram í kynningartillögunni. Til dæmis eru söfnin mikilvægur hluti af áfangastaðnum Austurlandi og þar eru nú þegar til staðar sterkir innviðir og þekking sem auðveldlega mætti byggja enn frekar ofan á í því samhengi. Þá hafa fjölmargar rannsóknir sýnt fram á mikilvægi hvers kyns menningarneyslu fyrir andlega heilsu og því ætti efling safna og annarrar menningartengdrar starfsemi heima undir þeim markmiðum sem sett eru fram í stefnu um heilsueflingu (Ú, bls 96-97) en þar er lítið fjallað um þennan þátt heilsueflingar. Með því að efla söfn verða einnig til fleiri störf í skapandi greinum sem er eitt þeirra markmiða sem sett eru fram í stefnu um lykiláherslur í atvinnuþróun (H.2, bls. 54).

Af ofansögðu má vera ljóst að söfn og önnur safnatengd starfsemi skipta miklu máli í hverju samfélagi. Það er talsverð yfirsjón að ekki skuli vera fjallað um söfn með meira afgerandi hætti í framkominni tillögu. Eins og fram kemur í skýrslunni [Aukið samstarf eða sameiningar safna á Austurlandi?](#) felast ótal tækifæri í starfsemi safna í fjórðungnum en fjárskortur og fáliðun standa þeim fyrir þrifum. Með markvissri stefnumótun og uppbyggingu myndu söfnin eflast austfirsku samfélagi, menningar- og atvinnulífi til heilla.

Fyrir hönd Minjasafns Austurlands og Tækniminjasafns Austurlands:

Elsa Guðný Björgvinsdóttir

Elfa Hlín Sigrúnar Pétursdóttir